

*Učiteljica Vesna Perhoc
s učenicima prvog razreda
Osnovne škole dr. Ivana
Novaka u Macincu*

**REPORTAŽA
PARAG:
SELO UČENIH
ROMA**

Učitelji koji su uspjeli promijeniti cijelo romsko naselje. I ono njih

Autobus iskrcava školarce. Vraćaju se iz tri kilometra udaljene škole u Macincu koja zadnjih godina ne mijenja samo djecu nego i roditelje - cijelo naselje. Prije devet godina nijedno romsko dijete u Osnovnoj školi dr. Ivana Novaka nije uspjelo dogurati do osmoga razreda, kamoli završiti ga. Prošlog ljeta 48 ih je završilo osnovnu i upisalo srednju školu

PIŠE KARMELA DEVČIĆ | SNIMKE BORIS KOVAČEV/EPH

Ne zna se koliko je u Paragu stanovnika; 390 je kućnih brojeva, pa seoske "vlasti" procjenjuju da je oko 2000 ljudi. Ne bez ponosa kažu da je njihov Parag najveće romsko naselje u Hrvatskoj. Srijeda prijepodne, prohladno je, defenzivno zimski sivo, toliko beživotno da i romsko naselje na trenutak izgleda gotovo bezlično. Doduše, tek prvih nekoliko kuća na ulazu. Da selo nije pusto,

vidim po zavjesama što diskretno lelujaju otkrivajući znatizelju u kućama bez fasada. Ono malo ljudi što se može sresti ne stoji besposleno, muškarci cijepaju drva, žene na dvorištima čerupaju kokoši, djeca s osmijesima koje ne mogu pokvariti ni karijesom nagrizeni jedinice i dvojke igraju se uz cestu.

Autobus iskrcava školarce. Vraćaju se iz tri kilometra udaljene škole u Macincu koja zadnjih godina ne mijenja samo djecu

nego i roditelje - cijelo naselje. Prije devet godina nijedno romsko dijete u Osnovnoj školi dr. Ivana Novaka nije uspjelo dogurati do osmoga razreda, kamoli završiti ga. Prošlog ljeta 48 ih je završilo osnovnu i upisalo srednju školu.

BESPLATAN PRIJEVOZ "Kad neće Muhamed brdu, brdo je došlo Muhamedu", pučkom metaforičnom slikom ravnateljica Božena Dogša opisuje kako su u školi, od koje su neke romske obitelji zazirale, ☐

shvatili da se na drugačiji način moraju otvoriti prema Romima ne bi li se i oni otvorili prema njima.

"Prije pet godina županija je organizirala besplatan prijevoz učenika, a naši su učitelji i nastavnici uvidjeli da moramo u naselje, među Rome, ako hoćemo graditi odnose, pokazati da škola nije uljez koji prijeti romskoj tradiciji i njihovu načinu života, nego prilika za rast i razvoj. Shvatili smo da moramo dobro upoznati sredinu iz koje nam dolaze djeca, znati njihove uvjete života, kako žive. Nerazumno je tražiti zadaću ako je dijete tu noć prespavalo vani jer je pijani otac i njega i majku i braću istjerao iz kuće. Ili, ako zbog siromaštva nema uvjeta za pisanje zadaće. Prije četiri godine cijeli je autobus zaposlenika škole krenuo u naselje. Danas smo tamo jako dobro došli, prijatelji smo, znaju da ne dolazimo kontrolirati, nego vidjeti kako žive i pomoći, zajedno raditi", govori ravnateljica.

Na moje pitanje što im je toliko dugo trebalo da krenu u obližnje naselje odakle dolazi 80 posto njihovih učenika, socijalna pedagoginja Simona Borko iskreno kaže: "Trebala je sazreti situacija u našim glavama, da se tako kolektivno uputimo u Parag. Jasno da ima djelatnika škole koji su i godinama prije toga, ne čekajući ničiji poticaj, sami odlazili u Parag, među te ljude."

RADIONICE I danas je romskih naselja u Međimurju u koje učitelji romske djece ne zalaze, bilo da se ne usude ili jer ne misle da je to potrebno.

U deset godina rada s djecom i roditeljima, uglavnom Romima, naučila je, kaže Borko, da se ništa ne podrazumijeva. Posljednje četiri godine provodi radionice za roditelje učenika, savjetuje kako pomoći djeci u školovanju.

"Ti ljudi pripadaju kulturi koja je u nekim elementima dosta drugačija od naše i postavljati pred roditelje nerealan očekivanja znači da ćete završiti razočarani, a oni ljuti i frustrirani. Tek kad prihvatite da se ništa ne podrazumijeva, onda se možete otvoriti prema ljudima, učiti od njih, biti otvoren za nova iskustva. Jer svi smo skloni nešto osuditi, iskazati nerazumijevanje zato što polazimo isključivo iz vlastitog referentnog okvira. U narodu se pametno kaže - što imaš, s tim klimaš. Svako sa svojim paketom iskustava i znanja ide van u svijet i ostvari se, koliko može. Najvažnije je slušati te roditelje, osluškivati njihove potrebe, jedino tako vidite što ljudima treba i koju vrstu podrške od vas očekuju." Otkako radi

radionice za roditelje, promatra, kaže, "kako su romski roditelji procvjetali". "Često dođu s osjetnom nelagodnom, nesigurni u svoje vještine čitanja i pisanja, prosječno imaju pet ili šest razreda osnovne škole. Ali kroz 10, 15 radionica, kad im pružite šansu, pokažete poštovanje ne postavljajući se iznad njih, nego pokazujući da želite biti partner u brzi za njihovu djecu, ti ljudi krenu davati najbolje od sebe. I romskim i hrvatskim roditeljima je zajedničko da vole svoju djecu, ali svako se njima bavi u okvirima vlastitih mogućnosti i znanja."

Iako je romsko društvo patrijarhalno, na zadnju radionicu jedan je otac, primjerice, ponosno donio 50 palačinki koje je sam pripremio. Ne mijenja entuzijizam nekih djelatnika škole samo Rome nego i Hrvate.

"U ciklus radionica za roditelje uključile su se i majke Hrvaticice. U početku su Hrvaticice sjedale odvojeno i držale se na distanci, bile su svjesne jedino razlika. No s vremenom su počele otkrivati mnoge sličnosti s romskim roditeljima - majke su razmjenjivale recepte, pričavale iskustva iz mladosti, savjetovala jedna drugu o odgoju djece, odnosima s partnerom i slično. Druženje se nastavilo i po

završetku ciklusa radionica pa su se majke naših učenika međusobno posjećivale, pozivale djecu na rođendane. Prilikom dolazaka u romske kuće bila je vidljiva ona početna nelagoda: hoće li nam se svidjeti kuća, hoćemo li piti njihovu kavu, sok, pojesti kolač koji su ispekli. Ubrzo bi se svi počeli ponašati spontano, kao da su u posjetu došli rođaci ili prijatelji", opisuje Borko.

Samozatajna, radije će pričati o tome što čine drugi, nego o vlastitu naporu. To što radi ne stane u radno vrijeme, kamoli plaćenu satnicu. Nije to njoj posao, nego svakodnevnica, suživot. Roditeljima često uskače i kao neformalna pomoć, nema tjedna kad nije u romskom naselju, ni romske kuće u koju nije ušla.

DOBAR GLAS "Bitno je da ljudi osjećaju da nam se mogu obratiti, da nema zida i distance. Jedino tako možemo zajedno raditi na poboljšanju uvjeta za njihovu djecu." Pamti kako bi joj se na prvim roditeljskim sastancima, prije desetak godina, pojavile dvije-tri romske majke, a danas "dođu svi koje pozovemo". "Dovoljno je nazvati jednu ili dvije mame i one, kad krenu na sastanak, idu po selu i za sobom skupljaju ostale roditelje, i tako od dvije mame dobijete dvadeset dvije. Dobar glas se daleko čuje. Kad čuju da su ovdje ljudi u koje mogu

MJERAČ BUKE, RJEČNIK, AKVARIJ....
 "Ako je na plavom, nismo preglasni, objasnila nam je šestogodišnja Maja "mjerač buke" izrađen od kolaža

imati povjerenja, roditelji dolaze."

Nije to samo pedagoški rad i savjetovanje. "Saznate da je u nekoj obitelji desetoro djece a nemaju krevet, cipele, manjka odjeće, nema veš mašine. Mi se onda spontano organiziramo. Ne radimo samo od 8 do 14 sati, jer ako zaključavaš vrata, a u hodniku te čeka roditelj koji je u potrebi, ne možeš reći: 'Moje radno vrijeme je završilo!' Ponekad smo i škola i medicinski djelatnici i obiteljsko savjetovalište i centar za socijalnu skrb. Ljudi dolaze s obiteljskim problemima, obiteljskim tragedijama... uskaćemo."

UČENJE I UVAŽAVANJE

"Meni je cilj u razredu stvoriti zajednicu. Učim djecu slušati, da jedni druge vide i čuju, da se međusobno uvažavaju, a to se ne radi gledajući u potiljak učeniku ispred sebe", kaže učiteljica Vesna Perhoć

Većina učitelja u školi u Macincu ne poučava ex cathedra. Pionirke pristupa usmjerena na dijete bile su Vesna Perhoć i Bernarda Novak. Učiteljica Vesna vodi prvi A, ove godine ima 18 učenika, većinom Roma. "Ako dijete u četvrtom razredu ne pročita lektiru, na meni je da razmislim je li to za jedan ili ću naći načina da pročita dio, znajući koje su sve otegotne okolnosti s kojima dolazi i uvažavajući, konačno, i to da je to za njega knjiga na stranom jeziku. Ako roditelje pozivamo na razgovor u školu, a oni se danima ne odazivaju, naprosto

sjednemo u auto i idemo vidjeti što se dogodilo, kako su. Danas se mogu staviti u cipele tih roditelja, nekad sam samo imala očekivanja, a da nisam razmišljala može li roditelj ispuniti ta očekivanja", priča učiteljica Vesna Perhoć. Sretna je, spominje, što ovo polugodište u razredu imaju pribor, to će reći najosnovnije bojice, olovke, flomastere, pisanke, ljepilo, škare. "Lani sam ja kupila jedan, a jedan su kupili roditelji. Dodu i kažu: 'Oko 20. mi stiže socijalna pomoć, onda ću namiriti za školski pribor i za užinu.'"

Stigla je iz Čakovca, prije 25 godina, s namjerom da ostane tek na kratkoročnoj zamjeni. "Kad sam počela raditi, događalo se da me djeca uopće ne dožive; jedni su trčali po razredu, drugi se tukli, treći se nadvičivali, a ja sam se osjećala nemoćno. Stajala sam u sredini učionice, bespomoćna, nisam znala što napraviti." **OHRABRENJE** Danas je u njezinoj učionici poticajna i ohrabrujuća atmosfera gotovo pa opipljiva, uočljivo naglašena, ipak sasvim spontana, nepritiskajuća. "Daci prvaci! Mi igramo se, igramo, prsti veseli..."

napola pjevuši objašnjavajući im novi zadatak. Odavno je naučila kako da je čuju a da ne viče. Istu tu vještinu poučava generacije učenika. "Ako je na plavom, nismo preglasni. Crveno smo glasni", objašnjava mi šestogodišnja Maja od kolaža izrađen 'mjerač buke'. Djevojčica stoji uz otvoreni prozor učionice i promatra 'brata' (romski za 'bor') u parku. Požalila se učiteljici da joj je vruće pa joj je ona otvorila prozor. Ostala djeca na podu, u različitim kutcima učionice, grupno rade na zadatku iz prirode i društva. Na trenutak prazne, odavno oronule klupe i stolice složene su tako da učenici gledaju jedni drugima u lice, ne u potiljak, jer "meni je cilj u razredu stvoriti zajednicu".

"Učim djecu slušati, da jedni druge vide i čuju, da se međusobno uvažavaju, a to se ne radi gledajući u potiljak učeniku ispred sebe", kasnije će učiteljica.

Sve je staro, dotrajalo, ali ipak funkcionira, učiteljicijnoj motivaciji i

Ako dijete u IV. razredu ne pročita lektiru, na meni je da razmislim je li to za jedan ili ću naći načina da pročita dio, znajući koje su sve otegotne okolnosti s kojima dolazi

dječjem duhu zahvaljujući. Zidovi učionice oblijepljeni su slovima, brojkama, bitne riječi stoje ispisane hrvatski i romski, pored njih fotografije daka i njihovih obitelji, svaki ima pretinac za crteže... U učionici je i skromni akvarij, neobične krpene lutke. Viktorija sjedi u klupi, u naručju drži velikog medu, razrednog ljubimica, plišanca Nanu. Maja mi objašnjava detalje kad, kako i tko tog razrednog medu nosi kući preko vikenda. Na svako di-

jete dođe red. Pa onda ponedjeljkom svima priča što je sve Nana radila u njegovoj kući i kako se provela.

"Važno mi je da se djeca dobro osjećaju, da budu zadovoljni sobom i da znaju cijeniti svaki uspjeh koji naprave. Čovjek ne može

raditi u okolini koja ga ne nadahnjuje i gdje se osjeća isključeno, volim biti uključena, isto kao i moji daci. Svaki dan komuniciram sa

Matija Oruš, predsjednik Vijeća romske nacionalne manjine u općini Nedelišće, sa suradnicima u romskom naselju Parag

Socijalna pedagoginja Simona Borko vodi radionice za roditelje učenika, savjetuje kako pomoći djeci u školovanju

BOŽENA DOGŠA
 "Danas smo u Paragu jako dobro došli, prijatelji smo, znaju da ne dolazimo kontrolirati, nego vidjeti kako žive i pomoći, zajedno raditi", kaže ravnateljica

svakim djetetom u razredu, ne desi se niti jedan dan da svatko od njih nije barem jednom spomenut, kroz neku aktivnost, rad u paru, razno učenje. Bitno mi je u razredu osigurati sigurno i otvoreno ozračje gdje svako dijete može izreći vlastiti doživljaj, svoje mišljenje. Zato svako jutro počinjemo s krugom u kojem sjedimo od pet do dvadeset minuta, u krugu se pozdravimo, podijelimo novosti, igramo igru opuštanja. To je rutina, a rutina je važna za učenje", govori Vesna Perhoč.

KRETANJE I SLOBODA Očutiš odmah da spada u one učitelje koje ulazak u razred veseli. "Bitno je te mališane ojačati da imaju dobru sliku o sebi. Jer Romi, kao zajednica, ponekad pate od loše slike o sebi. Ne bi li istaknuli pozitivne, jake strane njihova naroda, dala sam starijoj djeci, onima u trećem i četvrtom razredu, zadatak da naprave malo etnografsko istraživanje – da približe susrete s ljudima koje njihova zajednica jako poštuje – od onih koji su zidali kuće za cijelo selo, do onih koji se bave glazbom, liječe prirodnom medicinom, namještaju kosti..."

Došavši davno među romsku djecu, prisjeća se, počela je istraživati prošlost lokalnih romskih zajednica ne bi li bolje razumjela njihovu sadašnjost. Prve neno-madske romske obitelji doseljavaju se u Parag nakon Drugog svjetskog rata. No, još će proći desetljeća dok većina odustane od čergi, hodanja po okolnim selima gdje su popravljali kišobrane, izrađivali i prodavali korita.

"Zanimala me njihova potreba za kretanjem, beskrajna sloboda kad je riječ o načinu na koji koriste vrijeme, donedavna je prošlost baza toga da i danas žive bez puno planiranja. Nije to bilo tako davno da su romska djeca dolazila pješice u školu, stizao je tko se kako ustao, skupljali smo se oko užine, a potom bi dio već žurio doma. Ako je vrijeme bilo iole lošije, po blatu, snijegu rijetko tko da bi i došao. Znalo se dogoditi da roditelj kaže da dijete dođe doma i ode u 'kumpanju' (u selo, igrati se). I tako se igra dok god želi. Nema planiranja ni kad će učiti, kamoli što će obitelj raditi sutra. No, sve je više obitelji u kojima se to mijenja, educiramo naše roditelje kako pomoći djeci u učenju, i to ponekad mijenja cijelo obiteljsko ozračje."

Romska djeca su, baš kao i roditelji, naglašeno spontana i otvorena. "Ja ih ohrabrujem da takvi i ostanu, da se ne boje pitati, istraživati."

Zadnje četiri godine u školi je organizirana i predškola za buduće školare. "Dok nije pokrenuta mala škola, djeca su u prvi razred stizala bez razvijenih socijalnih vještina – mnogi nisu znali mirno sjediti

Dok nije pokrenuta mala škola, djeca su u prvi razred stizala bez razvijenih socijalnih vještina. Zbog siromaštva kod kuće im se nije čitalo slikovnice, nisu gledali crtiće, nikad nisu bili na predstavi...

na stolicu, bojali su se hodati po stepenicama, lovili se za ogradu, jer nisu imali to iskustvo, nisu se prije susretali ni s time da moraju nešto koncentrirano pratiti, jer zbog siromaštva kod kuće im se nije čitalo slikovnice, nisu gledali crtiće, nikad nisu bili na predstavi. Do sedme bi godine dijete trebalo imati razvijenu finu motoriku, moći mirno poslušati priču, prepričati je, a prije male škole djeca iz romskog naselja većinom nisu bila izložena takvim poticajima", kaže Perhoč.

POMAGAČI U školi su zaposlena i četiri, ovdje ih zovu, 'romska pomagača'. Imaju završenu srednju školu, oni su most između naselja i škole. Prvašićima često uskaču prevodeći s romskog na hrvatski i obratno, po njima iz škole odašilju poruke za roditelje, u školu donose informacije iz naselja, pratnja su učenicima u autobusu, na putu do škole i natrag...

Matija Oršuš, predsjednik Vijeća romske nacionalne manjine u općini Nedelišće, ima šestoro djece i sve ih je slao u školu. Najmlađe kćeri, blizanke, polaze srednju medicinsku. On sam ima završenu jedino osnovnu: "Bilo je to drugo vrijeme, a i roditelji su bili bolesni, ja najstarije dijete u obitelji, morao sam ići raditi. Mislim da je danas malo Roma koji ne

shvaćaju da bez škole nema boljeg života. Ako djetetu želiš dobro, pošalji ga u školu!" Ipak, nisu svi otvoreni prema obližnjoj školi. Neki je doživljavaju kao udar na vlastitu tradiciju, opasnu instituciju koja djecu odvlači od romskog života, ranih brakova... "Problem je što i oni koji završe srednju školu ne mogu naći posao. To strašno demotivira mnoge u zajednici, djeci znaju reći: 'Što ćeš u školi kad i onako neće biti posla'", kaže ravnateljica Dogša. Oni pak Romi koji prevale golemi put od blatnjavih dvorišta i nepodržavajuće okoli-

ne do srednjoškolske svjedodžbe na koncu se bore s predrasudama hrvatskih mještana koji ih nevoljko zapošljavaju. "Zajednica bi morala naći načina kako tim upornim i motiviranim mladićima i djevojkama koji završe škole dati posao, jer to je onda velika motivacija i za drugu romsku djecu", apelira Dogša. Zadovoljno spominje dvoje koje je nedavno završilo za fizioterapeute i dobilo poslove u struci. Je li vrijeme da se uvede pozitivna diskriminacija, naprave kvote za zapošljavanje mladih Roma?

"Ako djetetu želiš dobro, pošalji ga u školu! Danas mnogi Romi tako razmišljaju", kaže Matija Oršuš

